

KS. ŁUKASZ DYKTYŃSKI
CZĘSTOCHOWA

JEZUS CHRYSZTUS WZOREM ADORACJI BOGA W NAUCZANIU KARD. PIERRE'A DE BÉRULLE'A

Pierre de Bérulle (1575-1629) bez wątpienia jest korzeniem francuskiej szkoły duchowości. Koncepcje wyrosłe na bazie refleksji chrystologicznej naznaczyły wiele pokoleń jego duchowych spadkobierców. Sprawnie przemierzając pole dogmatyki wyciągał z najgłębszych prawd wiary wnioski duchowe. Na uwagę zasługuje jego namysł o Wcieleniu, które staje się punktem odniesienia dla analizowania zasadniczo wszystkich prawd wiary i aspektów duchowości. Kardynał zaprasza swoich czytelników, by Chrystusa wzięli za wzór służby Bożej, stąd powraca często w swoich pismach do zagadnienia adoracji. Prezentuje samego Syna Bożego jako podmiot, który czyni ją modelowo. Zbadanie więc kwestii w jaki sposób Chrystus dokonuje adoracji będzie stanowić zagadnienie przewodnie niniejszego artykułu. Dzięki temu refleksja chrystologiczna przysłuży się formacji postaw modlitewnych chrześcijan.

1. Istotne cechy adoracji

W tekście pt. *De l'adoration de Dieu*, pochodzącym z wczesnego okresu twórczości, Pierre de Bérulle kreśli ramy dla refleksji o adoracji. Przedstawia jej definicję opisową. Wskazuje na dwa czynniki koniecznie obecne w adoracji: intelektualny i afektywny. Kładzie również nacisk na relację, którą taka postawa ustanawia między adorującym a adorowanym. Jest ona zbudowana na poddaniu i uległości. Przedmiot adorowany jest zatem dobrem docenianym i absorbującym: „Adorować to mieć bardzo wzniosłą myśl o rzeczy, którą adorujemy i wolę zwróconą, poddaną i uniozoną wobec wyjątkowości i godności, w które wierzymy lub umiemy w nich być. Ten wielki szacunek w umyśle i ta stałość woli, która się zwraca cała do tej godności [...] sprawiają adorację. Wymaga ona bowiem nie tylko myśli (*pensée*), ale i upodobania (*affection*), które poddaje osobę adorującą rzeczy adorowanej przez użycie i odniesienie dwóch zdolności duszy, zrozumienia i woli, jednakowo użytych i stosowanych

ze względu na przedmiot, który chcemy lub musimy adorować¹. Adoracja posiada zatem dwa wymogi: rozpoznanie wielkości Bożej i wolę uniżenia się, gdy pozna się jaki Bóg jest. W ten sposób zostaje usytuowana w perspektywie wiary, sprawiedliwości i pokory². Przedmiot adoracji jest tym, który przyciąga.

H. Bremond zauważa, że w spuściźnie berulliańskiej adoracja jest wstępem do kompletnego oddania się rzeczywistości uwielbianej. Swój finał osiąga w miłosnym przyłgnięciu do przedmiotu adorowanego³. Kardynał ściśle wiąże ją z cnotą religijności⁴. Charles Du Bos uważa, że w pismach Bérulle'a nastąpiła restauracja tej cnoty, gdyż człowiek zmierza do Jedności, którą jest Bóg. Rozpoznaje jej wielkość i ciągnie w stronę Absolutu, by się z Nim połączyć, Jemu poświęcić⁵.

Autor epoki baroku nie chce sprowadzać adoracji wyłącznie do tajemnicy wewnętrznych poruszeń. Dostrzega więc potrzebę zaangażowania także ciała w adorację, by na zewnątrz można było wyrazić pokorę i uniżenie. „Czynności zewnętrzne” (*actions extérieures*) odsłaniają więc procesy przebiegające we wnętrzu ludzkim⁶. Duchowny nie precyzuje na czym czynności ciała miałyby polegać. Można przypuszczać, że chodzi o całą paletę wyrażania siebie przez ciało: od gestów modlitewnych, aż po konkretne uczynki miłości Boga i bliźniego inspirowane modlitwą⁷.

Powyższe uwagi przedstawiają rodzaj fenomenologicznego opisu zjawiska adoracji. Kardynał uważa, że wszystkie świadome stworzenia adorują Boga, ale w określonej mierze, zgodnie ze swoimi możliwościami bytowymi. Adoracja taka jest ograniczona do przymiotów, które są wspólne wszystkim Osobom Bożym. Nie dotyczy zaś misterii związanych z relacjami w Trójcy. Tak więc, przeprowadza swój wywód Bérulle, byty obdarzone rozumem czczą Boga „jako Boga, a nie Boga jako ojca lub jako syna itd. Oglądają więc wyłącznie byt istotowy Boga i manifestują tylko Jego istotę, a nie Jego Osoby. Przez swoją sytuację składają wyłącznie hołd doskonałościom istotowym i wspólnym wszystkim Osobom Boskim”. Nie istnieją więc okoliczności, by jakieś stworzenie czciło w pełni ojcostwo i synostwo Boże.

¹ P. de Bérulle, *Œuvres de piété* (166-385) (ODP2), [w:] P. de Bérulle, *Œuvres complètes*, t. 4, red. M. Dupuy, Paris 1996, s. 4. Celem adoracji jest ostatecznie wejście w komunikację z Bogiem, a nie zewnętrzny ogląd spraw Bożych. – Zob. M. Dupuy, *Bérulle. Une spiritualité de l'adoration*, Tournai 1964, s. 60.

² Zob. J. Gauthier, *L'esprit de l'École française de spiritualité*, Paris 1937, s. 47-48.

³ H. Bremond, *Histoire littéraire du sentiment religieux en France*, t. 3 – *La Conquête mystique. L'École française*, Paris 1967, s. 116.

⁴ W. Bartoszek, *Sulpicjański model życia kapłańskiego. Studium na podstawie pism Towarzystwa Kapłanów Świętego Sulpicjusza z XVII w.*, Lublin 2011 [mps BGKUL], s. 74.

⁵ Zob. Ch. Du Bos, *Approximations*, Paris 1965, s. 1119-1120.

⁶ Zob. ODP2, s. 5.

⁷ W konferencji *Du jour de saint Barthélemy* Bérulle wskazuje na adoracyjne naśladowanie czynności Bożych: „Or, il nous faut adorer le repos de Dieu par notre repos, et adorer le travail de Dieu par notre travail, car tout ce qui est en Dieu mérite d'être adoré, car en lui il n'y a rien de petit [...]”. – P. de Bérulle, *Notes et entretiens. Ordonnances des visites canoniques* (NET), [w:] P. de Bérulle, *Œuvres complètes*, t. 5, red. M. Dupuy, Paris 1997, s. 440.

Adoracja ta zatrzymuje się na poziomie władz, którymi są obdarzone byty rozumne. Nie płynie jednak z ich stanu bytowego. Wewnętrzne relacje Trójcy były jedynie znane aniołom, ale nie adorowane „przez stan i sytuację [bytową – przyp. Ł. D.]”⁸.

2. Doskonalszy rodzaj adoracji dzięki misterium Wcielenia Syna Bożego

Bérulle dostrzega więc wyłom w adoracji Boga, przestrzeń bez adoracji adekwatnej do misterium zależności wewnątrztrynitarnych. Dopiero Inkarnacja Słowa Przedwiecznego pozwala, by Chrystus adorował „byt osobowy Ojca rodzącego swojego Syna” i „byt osobowy Syna zrodzonego z Jego Ojca”. Pozwalają tym samym na adorację osobowych relacji w Bogu, co francuski autor podkreśla stwierdzając, że „rzeczy stworzone oglądają doskonałości Boże tylko jako ślady, cienie i obrazy rzeczy tak boskich”, podczas gdy „misterium Jezusa rodzącego się ze swojej Najświętszej Matki [...] ogląda i adoruje rzecz tak wielką, tak właściwą [Bogu – przyp. Ł. D.] i tak boską jak właściwości osobowe. Czci je w sposób wielki [...]”⁹. Wcielenie otwiera zatem nowy etap oddawania chwały Bogu. Udostępnia je stworzeniom niezdolnym do takiego typu adoracji. Bérulle wypunktowuje różnice między adoracją dokonywaną przez byty stworzone a adoracją Słowa Wcielonego: „Mówimy o adoracji, która jest przez stan¹⁰, a nie przez czynność; o adoracji, która nie pocho-

⁸ Zob. P. de Bérulle, *Discours de l'état et des grandeurs de Jésus* (DEG1), [w:] P. de Bérulle, *Œuvres complètes*, t. 7, red. M. Dupuy, Paris 1996, s. 418-419.

⁹ Tamże, s. 419.

¹⁰ Zasadne jest wskazanie specyficznego znaczenia terminu *état* w myśli berulliańskiej. Szeroko ten temat opracował F. Preckel w swojej rozprawie pt. „*État*” *chez le cardinal de Bérulle*, (Rzym 1974), akcentując, że był to wyraz używany przez różnych teologów. Wyłonił on w spuściźnie kardynała kilka zastosowań tego pojęcia: instytucjonalno-prawne, teologiczne i duchowe. Dla podjętych rozważań najbardziej odpowiednie jest przyjrzenie się treściom duchowym związanym z zastosowaniem tego terminu. Preckel zatem podsumowuje wyniki swoich obszernych badań, przynajmniej w obszarze chrystologii: „D'une part, «état» est utilisé en tant que «disposition intérieure» du mystère, à interpréter d'après le langage spirituel. Ici pourtant, étant la «disposition» de l'humanité assumée par le Fils de Dieu, elle participe en quelque façon au présent éternel de Dieu. D'autre part, «état», en tant que période de la vie de Jésus, est appliqué à l'enfance, qui est dite constituer un «état passager», le premier «état» de la personne du Verbe incarné. Enfin, état en tant que condition de la nature humaine vis-à-vis de Dieu, au sens théologique, est appliqué à la gloire consommée du Sauveur [...]”. – Tamże, s. 149. Na wielość znaczeń tego terminu wskazuje również *Dictionnaire de la spiritualité ascétique et mystique*. F. Jetté, opierając się na badaniach innych teologów, sprowadza to zagadnienie faktycznie do dwóch kategorii: „L'état béruillien ainsi présenté”, Cl. Taveau le qualifie d'«état psychologique». Il constitue, selon lui, une «disposition permanente», un «potentiel d'énergie», qui serait à l'acte à peu près ce qu'est l'*habitus* à l'égard de l'action [...]. Il est «psychologique», par opposition à un autre genre d'état béruillien, non plus dans l'ordre de l'*habitus* ou de l'agir, mais dans celui de l'être, l'«état ontologique». J. Huijben suggère timidement une solution: peut-être l'état serait-il une activité de la *voluntas ut natura*, de la *simplex intelligentia*, du *mens*? Puis il finit par dire qu'après tout, «même chez Bérulle, il n'est pas toujours facile de discerner si par état il entend un *habitus* ou bien une activité proprement dite, quoique réduite à sa plus simple expression”. – F. Jetté, *État*, *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique* (DSAM), red. M. Viller de, F. Cavallera, J. de Guibert, t. 4, cz. 2,

dzi po prostu ze zdolności ducha i zależnej od pracy intelektu, ale takiej, która jest solidna, stała, niezależna od władz i czynności i która jest wpisana w podstawy bytu stworzonego, w kondycję jego stanu”¹¹. Taki typ adoracji, według F. Precklera, może być uważany wyłącznie za łaskę Bożą i dlatego charakteryzuje się darmowością, pasywnością i stałością¹².

Francuski mistrz duchowy podkreśla, że czci adoracyjnej dokonują również wszystkie Osoby Boże względem siebie, będąc połączone ze sobą więzami miłości. Przybiera ona wówczas formę wymiany darów, w której ostatecznie chodzi o oddanie siebie drugiemu¹³.

Bérulle szczególnym zainteresowaniem darzy kwestię adoracji, która ma miejsce między Chrystusem a Trójcą Świętą. Kreśli jej podstawy teologiczne. Zauważa, że Osoby Boże, powinny być adorowane „w Nim, z Nim i przez Niego”. Wynika to z faktu, że w Chrystusie trzy Osoby Boże są zaangażowane w dzieło Wcielenia, „Trójca w sposób szczególny jest w Chrystusie”. Druga Osoba Boża ma łączność istotową z Ojcem i Duchem Świętym. Przywołując wypowiedź Zbawiciela z Ewangelii według św. Jana: „Kto mnie widzi, widzi i Ojca” (J 14, 9), Bérulle rozciąga ją na sferę adoracji. Nie sposób zatem adorować Syna bez łączności i uczczenia Ojca i Ducha Świętego¹⁴. Odnosi ją także do zagadnienia kontemplacji, którą można by określić jako jej element składowy lub istotny przejaw. Zauważa mianowicie, że adoracja bierze początek z kontemplacji samego Ojca. Obdarowuje On Przedwiecznego Syna „swoją istotą, wielkością, życiem w jedności, a z drugiej strony swoją Osobą”. Dzięki temu Syn zostaje popchnięty do miłosnej kontemplacji swego obdarowania¹⁵. Ponadto duchowny uważa, że Syn jest „kwiatem i owocem Jego [Ojca – przyp. Ł. D.] kontemplacji i myśli”. Idąc po linii takiego rozumowania, francuski autor wy-

Paris 1961, k. 1379-1381. Termin état w przypadku Chrystusa zbliża się znaczeniowo do aspektu Jego życia. – Por. E. Varden, *Redeming freedom: the principle of servitude in Bérulle*, Rome 2011, s. 69. Louis Cognet twierdzi, że chodzi o życie doczesne lub chwały, które jest brane w aspekcie wiecznego trwania danego misterium. – Zob. *La spiritualité moderne*, Paris 1966, s. 345. Niuanse znaczeniowe pojęcia état i jego ewolucję w pismach Bérulle’a przedstawia J. Orcibal, *Le cardinal de Bérulle. Évolution d’une spiritualité*, Paris 1965, s. 85-91.

¹¹ DEG1, s. 420.

¹² Zob. F. G. Preckler, dz. cyt., s. 138, 143.

¹³ Zob. DEG1, s. 216.

¹⁴ „In ipso Christo singulari modo Trinitas operans concipi potest: Pater mittens, Filius missus, Spiritus Sanctus Christum in utero Virginis formans, humanitate Christum uestiens: «Conceptus de Spiritu Sancto», illius incarnationem operans; Spiritui Sancto enim singulariter ab angelo tribuitur. Itaque singulari modo et est et adoratur et concipitur per illum triplicem operandi modum Trinitas in Christo, ut sic Christum pro objecto nostri exercitii habeamus et in Christo Trinitatem, deinde praecipua Christi opera et officia, Incarnationem, passionem”. – ODP2, s. 570.

¹⁵ Zob. P. de Bérulle, *Œuvres de piété (1-165)* (ODP1), [w:] P. de Bérulle, *Œuvres complètes*, t. 3, red. M. Dupuy, Paris 1995, s. 128; por. M. A. Teixeira Sequeira, *Contemplación de los misterios de la vida de Jesucristo: una aproximación fenomenológica a la presencia de Cristo en Pierre de Bérulle*, Romano Guardini, Hans Urs von Balthasar, Jürgen Moltmann, Christian Ducquoc y Alex Stock, Roma 2011, s. 46.

ciąga wniosek, że również chrześcijanie są wezwani do kontemplacji, bo Syn Boży zjednoczył się ściśle z ludzkością. Przez chrzest chrześcijanie przyjmują także Jego kontemplację. Wcielenie uzdalnia osoby ludzkie, do tego, by żyły kontemplacją, naśladując Syna wpatzonego w Ojca. Osiągnie ona swoje spełnienie, gdy człowiek wejdzie do nieba, by oglądać Boga „twarzą w twarz” (por. 1 Kor 13, 12), tak jak ogląda Go Syn¹⁶.

Wcielenie wprowadza „nowy przedmiot adoracji” (*nouvel objet d'adoration*). Do tego momentu Bóg odbiera chwałę od swoich aniołów. Syn wydaje się być ukryty w Ojcu. Przyjęcie ludzkiej natury powoduje, że staje się widzialny, aby być „zbawieniem i adoracją” dla świata. Staje się to komunikowalne w postaciach eucharystycznych¹⁷. Bóg w Chrystusie odbiera chwałę i zbawia przez Jego uniżenie. W ten sposób Wcielenie jest odbiciem nieba, gdyż – jak stwierdza francuski mistrz duchowy – „duchy błogosławione w niebie zostały ocalone przez wiarę i adorację Ducha Wyższego, niestworzonego i boskiego, obecnego w swych dziełach, ale ukrytego ich nieśmiertelnym oczom przez cień i ciemność niedostępnego światła, w którym On zamieszkuje”¹⁸.

Czyniąc aluzję do tekstu Iz 49, 3, wizytator Karmelu przedstawia Chrystusa jako Sługę Pańskiego. Dzięki temu, że Syn Boży przyjmuje ludzką naturę, której właściwością jest być w zależności od Boga, Chrystus staje się Bożym Sługą¹⁹. Od tego momentu rozpoczął się czas adoracji Boga, którego dotąd nikt nie mógł godnie uwielbić. Dopiero Słowo Wcielone jest w stanie Bogu służyć w sposób odpowiadający Jego godności. Aktywność ta trwać będzie przez całą wieczność²⁰. Motywem Wcielenia jest zatem pragnienie oddania Ojcu chwały, co mieści się w porządku sprawiedliwości. Człowiek nie jest w stanie sprostać temu zadaniu o własnych siłach. Uczynił to Chrystus oddając Bogu chwałę i miłość w stopniu najwyższym. Należy wejść więc w komunię ze Słowem Wcielonym i w Nim przedstawiać wszystkie te szlachetne postawy²¹. U podstaw duchowości chrześcijańskiej mieści się więc postawa ofiarnicza: ofiarowywać wszystko z Chrystusem, w Jego duchu, a ściśle rzecz biorąc, pozwolić, by On osobiście ofiarował Ojcu człowieka i to, co ludzkie²². Tak rozumiana ofiara staje się partycypacją w adoracji, którą składa Wcielony Logos Ojcu²³.

A. Molien w *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique* zauważa, że myśl berulliańska o adoracji kładzie nacisk na fakt, że Chrystus adoruje Boga przez

¹⁶ Zob. ODP1, s. 129.

¹⁷ Zob. P. de Bérulle, *Courts traités* (CT), [w:] P. de Bérulle, *Œuvres complètes*, t. 6, red. M. Dupuy, Paris 1997, s. 329-330.

¹⁸ Tamże, s. 330.

¹⁹ Zob. DEG1, s. 115.

²⁰ Zob. tamże, s. 123-124.

²¹ Zob. NET, s. 46-47.

²² Zob. J. Galy, *Le sacrifice dans l'École française de spiritualité*, Paris 1951, s. 72.

²³ Zob. J. Saward, *Bérulle and French School*, [w:] Ch. Jones, G. Wainwright, E. Yarnold (red.), *The study of spirituality*, Oxford 1986, s. 388.

swój byt. Badacz odkrywa w spuściźnie kardynała wezwanie do tego, by uczniowie Mistrza z Nazaretu dogłębnie zrozumieli doktrynę o Mistycznym Ciele i ofiarowali Ojcu Jego doskonałą adorację i wszystkie Jego zasługi²⁴. W ten sposób Słowo Wcielone staje się „środkiem adoracji” (*moyen d’adoration*)²⁵.

Inkarnacja przyczynia się do rozkrzewienia czci Boga, gdyż – jak stwierdza kardynał – „chce On, aby Jego wieczne narodzenie było adorowane przez narodzenie doczesne”²⁶. Tym samym objawiając się za pośrednictwem ludzkiej natury, Bóg staje się dostępny ludzkiej modlitwie, ludzkiemu duchowi.

Dzięki Wcieleniu Syn Boży zyskuje nową możliwość uczczenia Ojca. Nie dzieje się to już tylko przez konkretne czynności, lecz raczej przez stan Wcielenia, który będzie trwał na wieki. Dla autora szczególnymi zaletami tego stanu jest możliwość podejmowania ludzkich działań i cierpienia, co nie było dostępne dla Słowa Przedwiecznego w chwale Boskiej²⁷.

Uwagi francuskiego pisarza pozwalają na podsumowanie, że adoracja rozpoczynająca się w łonie Trójcy dosięga stworzeń. Rozprzestrzenia się i dokonuje się dzięki Wcieleniu. Chrystus, czcąc Boga w sposób doskonały, jako brat ludzi czyni wobec nich posługę misjonarską wzywając i umożliwiając adorację. Co więcej, jak podkreśla Cochois, tajemnica Mistycznego Ciała staje się misterium adoracji, gdyż Wcielenie daje w nim udział każdemu człowiekowi. Im większe przyłgnięcie do Chrystusa, tym pełniejsza adoracja Boga przez człowieka²⁸.

3. Cechy adoracji dokonywanej przez Chrystusa

Kardynał zwraca uwagę, że w narodzeniu Pańskim, które jest konsekwencją Wcielenia, objawia się „misterium ofiary i adoracji”. Objawia się wówczas Jezus „nowy adorator i nowa hostia” (*adorateur nouvelle et hostie nouvelle*). Jest to Jego naczelną misją. Francuski autor wylicza określenia tej adoracji: „nowa”, „pierwotna”, „boska”, „godna adoracji” i „adorowana”. Nie polega ona wyłącznie na świadomych procesach zachodzących we wnętrzu Chrystusa, lecz na Jego stanie sługi, od pierwszych chwil ziemskiej egzystencji²⁹.

²⁴ A. Molien, *Bérulle Pierre de*, DSAM, t. 1, Paris 1937, k. 1554-1556.

²⁵ Tym samym Bérulle wykazuje wzniosłą pozycję chrześcijaństwa pośród religii świata: „L’excellence de la religion chrétienne est de connaître, servir et aimer son Dieu et, ce qui passe toute excellence, est de servir son Dieu par Dieu même, ce qui est tellement propre à la religion chrétienne qu’il ne convient qu’à elle. Tellement que tout est divin en son état: et l’objet qu’elle adore, car c’est Dieu seul; et le moyen par lequel elle l’adore; car ce moyen lui est donné du ciel pour cet effet. Et la voie par laquelle elle adore son Dieu, c’est Dieu incarné qui s’appelle lui-même la voie en l’Écriture”. – ODP1, s. 325-326.

²⁶ Zob. tamże, s. 134.

²⁷ Zob. DEG1, s. 216.

²⁸ Por. P. Cochois, *Bérulle et l’École française*, Paris 1963, s. 95-96.

²⁹ Zob. DEG1, s. 415-416; M. A. Teixeira Sequeira, dz. cyt., s. 44. W XVII wieku wyraz *hostie* oznaczał

Bérulle opisowo przedstawia najważniejsze czynności, które podejmuje dusza Chrystusa. Naucza zatem, że „pierwszym działaniem duszy Chrystusa było prawdopodobnie być w adoracji, oglądaniu i kontemplacji swego Boga i widzieć Boże jedności. To Jego pierwsze zadanie i pierwsza czynność, tj. widzieć Jego istotę i chwałę [...]. Jest prawdopodobne, że Jego pierwszym zadaniem i Jego pierwszą operacją w tym oglądzie i błogosławionym życiu było adorować, przez swą ludzką naturę, wyższą jedność Boskiej istoty”³⁰. Chrystus dzięki swej Boskiej Osobie jest w stanie przeniknąć Boże tajemnice: ogląda własne zrodzenie wieczne, jak i przenika tajemnicę Inkarnacji³¹. Wcielone Słowo zapowiada stan widzenia uszczęśliwiającego w pełni realizowanego w szczęściu nieba.

Założyciel Oratorium uważa, że Syn jest tym, który stale ogląda chwałę Ojca. Ludzie powinni w jakiś sposób naśladować taką postawę. Skoro we Wcieleniu Bóg staje się dostępny poznaniu ludzkiemu, to należy wykorzystać „duchowe spojrzenie” (*regard spirituel*), które charakteryzuje się najwyższą czcią, miłością i oddaniem. Powinna to być czynność w pełni angażująca człowieka i nakierowana na odkrycie Boga jako źródła osobowego istnienia³². Paul Cochois wyjaśnia, że ludzkim powołaniem jest taka adoracja Boga, która pojedyncze akty ludzkie włącza w stan adoracji. Zatem, komentuje badacz, „adoracja przez stan jest w ten sposób nierozdzielna od adoracji przez byt”. Adoracja berulliańska *kładzie nacisk na to, co ontologiczne, bowiem adoruje się Boga dzięki temu, że byt ludzki pochodzi od Niego. Człowiek jest oddany Bogu i skierowany ku Niemu od pierwszych chwil swego istnienia. Bóg w nim żyje i faktycznie umożliwia adorację. W duchowości berulliańskiej następuje więc nawiązanie do pragnień reno-flamandzkich mistyków istoty – człowiek adoruje Boga przez swój byt i czynności: całym sobą*³³.

4. Konsekwencje nauczania o adoracji dla duchowości maryjnej i eucharystycznej

Francuski teolog czyni interesującą wzmiankę, że we Wcieleniu zostaje odsłonięte pochodzenie Boskie i ludzkie Chrystusa, narodziny z Dziewicy i Jej macierzyństwo³⁴. Maryja więc spełnia zaszczytną funkcję umożliwiając zaistnienie nowej adoracji Boga. Akcent pada w tych słowach na zupełnie nowy stan, który zaistniał

bądź ofiarę błagalną lub dziękczynną składaną bóstwom pogańskim, bądź ofiarę Chrystusa złożoną Ojcu. – Zob. *Dictionnaire universel*, t. 1, red. A. Furetière, Rotterdam 1702², s. 1102, za: W. Bartoszek, dz. cyt., s. 76.

³⁰ DEG1, s. 152; zob. I. Noye, *Religion. École bérollienne*, DSAM, t. 13, Paris 1998, k. 317-318.

³¹ Zob. Julien-Eymard d'Angers, *Rapports du naturel et du surnaturel dans l'œuvre du cardinal P. de Bérulle*, „Revue de l'université d'Ottawa” 27(1957), s. 310.

³² Zob. DEG1, s. 215.

³³ Zob. P. Cochois, dz. cyt., s. 75-76.

³⁴ Zob. DEG1, s. 421.

we Wcieleniu, a nie jakieś specjalne prerogatywy Matki Bożej w zakresie czczenia Boga. Niemniej obok samego Chrystusa za przykład adoracji, nawet dla aniołów, kardynał uważa również Maryję. Ona bowiem jako pierwsza zwróciła się do swojego Syna w postawie adoracji i poddania się³⁵.

Adoracja Boga przybiera również formę eucharystyczną. Bérulle przedstawia ideę, że Chrystus jest żertwą odkupienia, chwały i adoracji (*hostie de rédemption, de louange et adoration*). Adoracja Boga dokonuje się za pośrednictwem Jezusa-hostii³⁶. Eucharystyczna obecność wprowadza Chrystusa w kolejny „nowy stan” (*nouvel état*), który polega na składaniu Ojcu ofiary i uwielbieniu Go, a względem ludzi na obdarowaniu ich łaskami. Ta czynność uobecnia sakramentalnie Wcielenie i Pasję³⁷. Bérulle widzi więc ścisłą relację między Wcieleniem, adoracją i Eucharystią. Zasadne jest powiedzenie, że ich powiązanie gwarantuje nieustanną cześć Boga i ubogacenie w łaskę ludzi.

Francuski mistrz duchowy widzi w adoracji nade wszystko postawę ściśle chry-stologiczną, w którą są włączone wszelkie byty rozumne. Adoracja Boga jest możliwa dzięki Wcieleniu. Zyskuje tym samym swój nieobecny do tego momentu charakter: odsłania relacje wewnątrz Boga, które nie mogły być uczczone przez stworzenia. Człowiek może uwielbić Boga jedynie w kontekście związku ze stanami życia Jezusa. Wcielony Logos zatem zyskuje nową funkcję – staje się środkiem uwielbienia. Bérulle wykracza przez to poza tomistyczne ujęcie Wcielenia jako zorientowanego na ekspiację. Pośrednictwo Chrystusa staje się pośrednictwem chwaleń Boga. Syn Boży przybiera postać sługi, by godnie uwielbić Boga. Istotne jest zatem rozciągnięcie adoracji nie tylko na podejmowane konkretne praktyki pobożności, które pomagają odkryć i zafascynować się Jego tajemnicą, ale na szeroko rozumiany stan, stałą postawę. Do niego powinni dążyć także ludzie. Przykładem wejścia w tak rozumianą adorację jest Maryja, w której wszystko było oddane Bożej chwale, bez sprzeciwu.

³⁵ Zob. NET, s. 77.

³⁶ Zob. ODP2, s. 297 [tekst łac. s. 586]; por. W. Bartoszek, dz. cyt., s. 70.

³⁷ Zob. ODP2, s. 299.